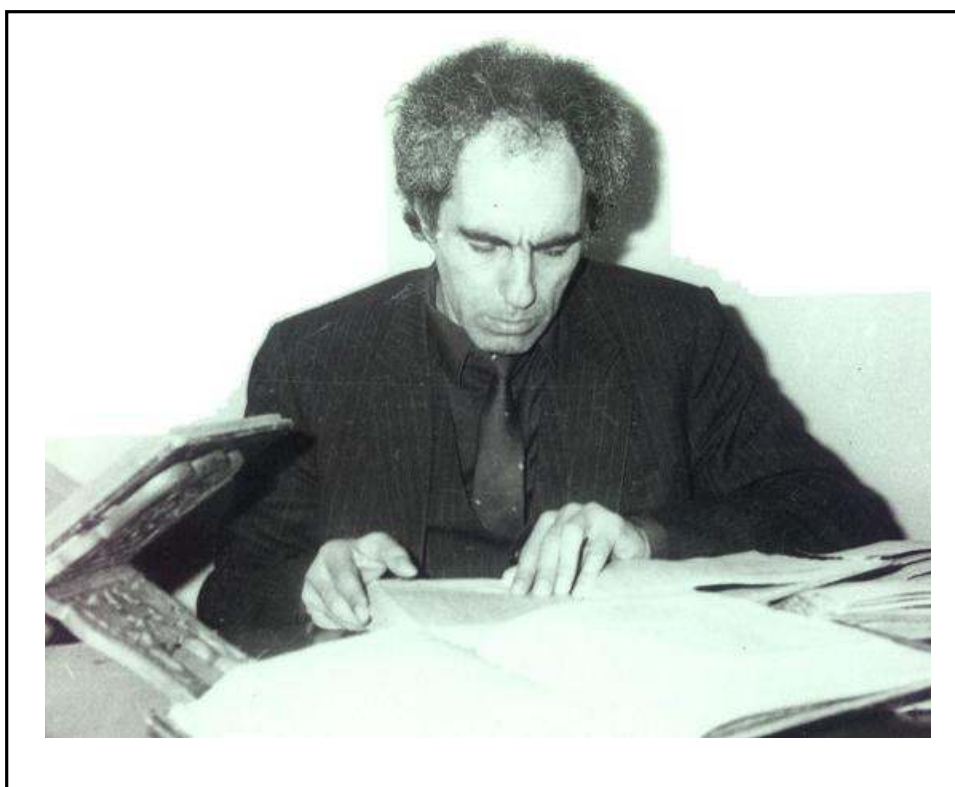

آذربایجاندا باشلایان تاریخ

ابوالفضل ائلچی بی

کۆچورن: آذربایجان میللی دیره نیش تشکیلاتی

آذربایجان میلی دیره نیش تشکیلاتی

دیجیتال کیتابین آدی: آذربایجاندا باشلایان تاریخ

یازار: ابوالفضل ائلچی بی

ترتیبچی و رئاكتور: میرجلال یوسفلی. باکی، "عادیل اوغلو" نشریاتی، ۲۰۰۳

کؤچورن: آذربایجان میلی دیره نیش تشکیلاتی

یاییم: آذربایجان میلی دیره نیش تشکیلاتی نین یاییم قولو

آزربایجانداڤ باشلايان تاريخ - ابوالفضل ائلچي بي

يقين كي، قديم دونيا تاريخي ايله آز-چوخ تانيش ليغي اولان هر بير اوخوجو بو باشليغي اوخويان آنداڤا گؤركم لي تاريخچي س.ن.كرامثرين ”تاريخ شومئرده باشلايير“ [۱] اثريني يادا سالاجاق دير.

سؤزسوز كي بورادا بير اويغونلوق واردير. آنجاق بللي اولدوغو كيمي سون اون ايللرده دونيا تاريخچي لري ايچري سينده بير سيرا گؤركم لي متخصص لر شومئر مدنيتيندن قاباق اؤن آسيادا باشقا مدنيت لرين اولدوغو احتمالييني دوغورول دان آراشديرمالار آپارميش و معين اوغورلو دليل لر الدهه ائتميش لر.

آذربایجان میلی دیره نیش تشکیلاتی

بشرین اؤز مدنیتی نین اینکیشافیندا شومئر دوھاسینا بورجلو اولماسی آرتیق تاریخ علمی طرفیندن قبول ائدیلمیش دیر. آنجاق شومئر دوھاسی نین هانسی قاینقلاردان سو ایچیب قیدالاندیغینی اؤیرنمک بو گون تاریخ علمی نین قارشسییندا دوران ان مارقلی، معاصر و گرکلی مسئله دیر.

شومئر مدنیتی نین کؤکلرینی، داھا دوغروسو شومئردن قاباقلی (پروتوشومئر) مدنیتی و تاریخی آراشدیران علملرین الدهه ائتدیگی نتیجه لره دقتله یاناشدیقدا بورادا آذربایجانین گرکلی یئر توتدوغو آچیق-آیدین گؤرونور. چوخ-چوخ تأسفلر اولسون کی، آرخلولوق لاریمیزین بعضی اوغورلو تاپینتی لارینی، تاریخیمیز اوچون کشف لرینی، او جمله دن قوبوستان، آزیخ ماغاراسی، گمی قایا و سایلرینی چیخماق شرطیله بیزده بو گرکلی ساحه ایله هئچ بیر متخصص عالیم مشغول اولمور و یاخین بیر نئچه ایله ده بو جور متخصص لرین یئتیشجیی نه گؤزلنیلیر، نه ده یئتیشدیریلمه سینه جهد گؤستریلیر! بو دؤزولمز حالین قارشسیینی آلماق اوچون ایلك اؤنجه یالنیز و یالنیز شومئر عابده لرینی اوخویوب آراشدیرا بیله جک بیر دئییل، بیر نئچه موتخصصی سین یئتیشدیریلمه سی ان واجیب مسئله دیر. بو کیچیک یازیدا شومئردن قاباقلی و شومئرله باغلی آذربایجان تاریخی

آراشدیرماق ادغامیز یوخ دور. آنجاق منبع و ادبیات لاردا آز چوخ راست گلدیگیمیز معلومات لار اساسیندا همین مسئله نین قویولوشونو گؤسترمه یه چالیشمیشیق. ان قدیم آذربایجان تاریخینه عایید اولان اونلار جا مسئله دن بیز بورادا یال نیز دؤردون دن دانیشا جاغیق.

۱. آذربایجانین یاخین شرقده شومئرقدرکی مؤوقعی.

۲. اثرامیزدان قباق III مینیللیکده آذربایجان-شومئر ایلشگی لری.

۳. آذربایجان و بعضی خالق لارین منشا و مسکن لری.

۴. قدیم تاریخه عایید معاصر ادبیات لاردا "آذربایجان" جوغرافی آنلایشینا مونا سبیت.

قباق جادان دئیک کی، "شومئره قرکی"، "شومئرقباغی"، "شومئردن اونجه" ("پروتوشومئر")

آنلایشی هله لیک تاریخ علمی نین بوگونکو سویه سینه گؤره موقتی قبول ائدیلمیش سؤزدور،

اثرامیزدان قباق III مینیللیک اولان یاخین شرق تاریخی، خصوصاً اورتا داش، یئنی داش و میس

داش دؤورو هر طرف لی اؤیرنیلندک بو تئرمین دن ایستیفاده ائدیلمه سینه احتیاج اولاجاق دیر.

آذربایجان میلی دیره نیش تشکیلاتی

آذربایجانین تونج دؤورونه دک تاریخینه عایید چوخ بؤیوک دیری اولان تاپینتی لار بیزه اؤز سؤزوموزو دئمه یه ایمکان وئریر. عینی زاماندا یاددا ساخلامالییق کی، دونیانین بیر چوخ اؤلکه لرینه نیسبتا، خصوصیه آذربایجانین جنوبوندا آرخئولوژی قازینتی لار، آختاریش لار چوخ آز آپاریلیمیش دیر.

بحث ائتدیگیمیز دؤوره، یئنی ائرادان قاباق X-III مین ایلییه عایید ماتئریال لار وئرن آزیخ، کول تپه، قاراکۆپک تپه، بابا-درویش تپه، قوبوستان، گمی قایا ایله یاناشی، آذربایجانین جنوبوندا یانیق تپه، ساراب تپه، فیروزتپه، گنج دره و دولماتپه خصوصیه گؤز اؤنونه آلینمالی دیر. بو کیچیک سیاهی دان گؤرون دوگو کیمی آذربایجانین ان قدیم تاریخی حاقد ا هله لیک ان چوخ معلومات وئرن تپه لر دیر. تاریخ علمینده آرتیق چوخ دان برکیمیش ایفاده و اؤلچولرله یاناشی، ”تپه لرده یازیلیمیش تاریخ“ ایفاده سینیه ده ایشلتمک اولار. تکجه تاریخی لره دئیل هم ده آذربایجان تاریخینی بیر قدر یاخین دان اؤیرنن اوخوجولارا دا بللی دیر کی، کول تپه، بابا-درویش، آزیخ و آذربایجانین جنوبوندا کی دولماتپه، فیروزتپه (اورمیا گؤلونون جنوبوندا)، یانیق تپه و گنج دره دن تاپیلیمیش آرخئولوژی ماتئریال لارین بؤیوک بیر بؤلمه سی آراسیندا یاخین لیک و بیر سیرا حال لاردا عینی لیک واردیر.

مسئله نين قويولوشوندا دا بيزي ماراقلانديران بودور كي، آذربايجانين جنوب-قربينده بايايوي اوزايب گئدن زاقروس (پاتاق) داغلاريني شرق و قرب اتك لرينده، همين اراضي لره ياخين يئرلرده دونيادا ان بويوك ياشايش يئرلري اوزه چيخاريلميش دير. بون لارين بويوك بير بولومو عيني، بير-بيرينه ياخين دؤورلرين محصولدور و ياخين شرخين بير سيرا قديم خالق و طايغه لاريني توپلو مركزي نين يارانماسيندا اساس رول اويناميشدي لار كي، بوندا دا آذربايجانا خيلى پاي دوشموش دور. محض بو تاريخي دؤورده آذربايجان اؤز احاطه سيندن عومومي بشر تاريخي اوچون اهميتلى بير احاطه يه قدم قويموش دور. بيلديگيميز كيمي، بشر تاريخينده اؤيرنيلمه سي چوخ گركلي اولان اكينچيلىگين، مالدارليگين، موختليف صنعت نؤوعلى نين يارانما دؤورونو تدقيق ائتمك، معين لشديرمك هميشه اؤن سیرادا دورور.

گؤركملى آلمان عالمي ماركسيست بورهارد برنتئس اثرينده گؤستيرير: "گنجدرده تاپيلان تيكننتي نين قاليقلاري يئرین درین قاتلارینا گئديب چيخير و داها درین قازینتی آپاريلسا، بو ايلکين ياشايش يئرني قورولوشونو اوزه چيخارماق مومکون اولاجاق دير. گله جک آراشديرمالار حئيواندارليگين و اكينچيلىگين يارانما واختيني دقيق معينلشديرمه يه كؤمك ائده جک دير" [۲].

آذربایجان میلی دیره نیش تشکیلاتی

مؤلف همین اثرین ۲۱-جی صحیفه سینده بیزیم ائرادان قاباق X مین ایلیکده کی سیخ یاشاییش یئرلری نین خریطه سینی وئرمیش دیر. اونلارین دئمک اولار چوخو و هم ده اساس لاری اورمیا گؤل و همدان - کرکوک آراسیندا و اونلارین قونشولوغوندا، بیر نئچه سی ایسه تورکمنیستاندا یئرلشیر. بو جور بؤیوک علمی عومومیلشدیرمه لره و تاپینتی لارا عایید موختلیف اثرلردن چوخلو مثال لار گتیرمک اولار. بوتون بون لار بشر تاریخی نین ان بؤیوک آنا کؤک لرین دن بیرین نین آذربایجاندا یاران دیغینی دئمه یه تام حاق وئیر، یالنیز اونون نئجه یاران دیغینی و تأثیر دایره سینی اؤیرنمک قالیر.

قویدوغوموز بیرینجی مسئله نین ایکنجی ساحه سینه نظر سالاق. بو ساحه اؤز علمی اهمیتینه و معاصرلیگینه گؤره او بیرین دن آشاغیدا دورمور، عکسینه، تاریخشوناس لیق اوچون ان آکتوال ساحه دیر. بو، صینیفلی جمعیتین یارانما واختینی و هانسی اساس لار اوزه رینده یاران دیغینی اؤیرنمک دیر.

قدیم دونیا تاریخینه عایید درس لیک لردن توتوموش ایری حجم لی تدقیقاتلارادک بوتون اثرلرده گؤستریلیر کی، اؤن آسیادا ایلکین دؤولت لر ائرامیزدان قاباق III مینیل لیکده یارانمیش،

ايتيدايي-ايجماع جمعيتينده طبقلشمه ائرادان قاباق IV مينيلليگين اورتالارينا دوشور. بورهارد برنتئس بو مسئله يه توخوناراق يازير:

"بو پروسسین ایلکین موژده چی لری بزکلی دولوسچولوغو بیلن دولماتپه ویلایتی نین اهالی سی اولموش دور... اونلارین ساخسی اشیا لاری کیلیکیا، آنادولو، حتی بالکانا یایلمیش دیر" [۳].

ان قدیم آذربایجان تاریخی نین عموم بشری دیری بیر ده اوراسیندادیر کی، دونیانین سیاسی، مدنی تاریخی نین اؤزولو ساییلان شومترین یارانما و اینکیشافیندا بؤیوک رول اوینامیش دیر. بونو یاخین دان گؤرمک اوچون بیر نئچه علمی معلوماتی و احتمالی عمومی لشدیرمک کیفایت دیر.

تاریخ علمینده شومترلی لر حاقیندا ایکی اساس احتمال واردیر. شومترلر ان اسکی چاغ لاردان مئسوپوتامیادا یاشامیش لار. شومترلر مئسوپوتامیایا باشقا یئردن گلیمیش لر. بو سونونجو داها چوخ ادعا ائدیلیر و داها چوخ حقیقته او یغون ساییلیر. بونو ادعا ائدن لر گؤستریرلر کی، شومترلر مئسوپوتامیایا شیمال-شرق دن گیرمیش، اونا قدر اوزون مدت زاقروسون شیمال-شرقینده یاشامیش لار. هر هانسی آدی بیر اوخوجو خریطه یه باخسا زاقروسون شیمال-شرقینده آذربایجانین

آذربایجان میلی دیره نیش تشکیلاتی

یئرلشدیگینی گؤره بیلر. دئدیگیمیز کیمی ایکینجی احتیمالا اساسلانساق (چونکی اونو تصدیقله ییجی معلومات لار اولدوغو حالدا، اینکاراندیجی دلیل لر یوخ دور) حساب ائتمک اولار کی، شومئرلر اول آذربایجاندا یاشامیش، اورادان مئسوپوتامیایا آخیشیب، یئنی مسکنی دؤولت لری نین مرکزینه چئویرمیش لر. باشقا معلومات لارا باخاق: شومئردنه بیزیم ائرادان قاباق III مین ایلیکده صنعتکارلیغین و صنعتکارلیق مدنیتی نین اینکیشافیندا اساس رول اوینایان و گئنیش تطبیق اولونان وولکان شوشه سی، قالای، میس، دمیر، گج، فیروزه و بیر نئجه نؤوع قیمت لی داش لار (یشم داشی، آمئتیست، لاجیورد، عقیق و ...) داغ بلورو، کوارسیت، چؤل شیپاتی و ... اورادا الدهه ائدیلمیر، باشقا اولکه لردن گتیریلیردی. شومئره عایید بوتون اثرلرده گؤستریلیر کی، بون لارین چوخو مئسوپوتامیایا قونشو اولان شیمال، شیمال-شرق و شرق اولکه لری نین گتیریلیردی، همین قونشولار مئتاللورگیانی یاخشی بیلیردی. ائله بوراداجا آذربایجان-شومئر علاقه لری نی گؤرمک اوچون آذربایجان آرخیئولوق لاری نین ائرامیزدان قاباقی X-II مین ایلییه عایید تدقیقات لاری ایله شومئره عایید ائدیلن آرخیئولوژی قازینتی لارین ماتئریال لارینی توتوش دورماق گرک دیر، باشقا بیر یان دان ایسه بوتون آذربایجانین فایدالی قازینتی لاری گؤز اؤنونه گتیریلیب گئنیش آراشدیرمالار و توتوش دورمالار آپاریلمالی دیر. اساس مسئله نین بورادا قویولان ۳. بندی - آذربایجان و بعضی خالیق لارین،

طایفه لارین مسکنی مسئله سی V.I. آودیئوین "قدیم شرق تاریخی" درسلیگین دن (بللی اولدوغو کیمی بو درس لیک سووئت تاریخشوناس لیغی نین آرتیق قبول ائتدیگی تصدیقلمیش معلومات لار اساسیندا یازیلیمیش دیر) بیر ایقتیباس گؤسته رک: "خالق لارین، خصوصاً قدیم خالق لارین منشایی مسئله سی چوخ مورککب دیر. اونو حل ائتمک اوچون اؤن آسیانین گئنیش اراضی سینده مسکن سالمیش موختلیف خالق لارین مدنیتی و داها چوخ دیل لرین اینکیشافی حاقیندا هله ده آز اولان معلومات لارین اؤیرنیلمه سی ضروری دیر. بونو دئمه یه اساس لاریمیز واردیر کی، قافقاز و تاوردان توتמוש جنوبی ائلامادک اولان اؤلکه لرده یاشایان داغ خالق لاری بورادا ان قدیم خالق لار اولموش لار" [۴].

بیر آزجا یاخین دان باخساق مؤلفین گؤستردیگی اراضی نین اوچده بیرین دن چوخونون آذربایجانا عایید اولدوغونو گؤرریک. بیر سیرا باشقا تاریخی معلومات لار دا گؤستریر کی، شومئر مدنیتینی یارادان خالق لارین اؤزه یینی آذربایجاندا یاشایان و یا اورادان آخیشاراق مئسوپوتامیانین مرکزی ایالت لرینده یئرلشن خالق لار و طایفه لار تشکیل ائتمیش دیر. تکجه اونو گؤسته رک کی، سون گونلردک، دونیادا ان قدیم قامیش قاییق لارین ائرادان قاباق اوچونجو مین ایل لیکده مئسوپوتامیادا یارادیلدیگی بللی ایدی. گؤرکم لی آذربایجان آرخئولوقو ایسحاق جعفرزاده همین قاییق لارین داها قدیم تصویرینی قوبوستاندا تاپمیش و اونلارین ائرادان قاباق VII-VI مین

آذربایجان میلی دیره نیش تشکیلاتی

ایلییه عایید اولدوغونو معینلشدیرمیش دیر. بو کشفله دونیادا گمی-قاییق تاریخی نین ان تانینمیش متخصصی اولان تور هیردال تانیش اولموش و اونو تصدیقلمیش دیر. "یونوست" ژورنالی تور هیرداللا گؤروشدن سونرا بئله یازیر: "او، آذربایجان دان حیرتله قاییتیمیش دیر: بلی، دوغوردان دا بونلار قامیش قاییقلارن (تصویری)، ایستراتیقایا بو تصویرلرین دقیق تاریخی - ان آزی بیزیم ائرادان قاباق VI مین ایلییه عایید اولدوغونو گؤستریر... بس، همین دؤورده خزرده قامیش قاییقلاردا کیم لر دولاشیردی؟" هئج شوبهه ائتمه دن هله لیک بو سؤزو دئییه بیلرک: شومئرلرین اولو بابالاری، اؤزو ده مئسوپوتامیایا گئتمزدن ان آزی اوچ-دؤرد مین ایل قاباق! تور هیردال دا بشریتین بئشیگینی بورادان آختارماغی دوزگون ساییر و توصیه ائدیر. [۵] بیز قطعی امینیک کی، شومئر دؤولتی نین و مدنیته نین یارادیلماسیندا و اینکیشافیندا قدیم آذربایجان تورکلری نین عوضسیز خیدمتی و ایشتیراکی واردیر. بلکه ده اونلارین اؤزلویونو قدیم آذربایجان لی لار قویموش لار.

ائرادان قاباق III مین ایلیگین باشلانغیجیندا یارانان شومئر دؤولتی تقریباً ۷۰۰ ایلدن سونرا آککاد دؤولتی ایله اوز ائدیلمیش. ائرادان قاباق ۲۲۰۰-جو ایله ایسه اونون یئرینی قوت دؤولتی توتور. [۷] بو دؤولتین یارادیجی لاری قوت لار اولموش دور. بس، بو قوت لار کیم ایدی؟ شومئرلره

نیسبتا قوتلارا عایید فیکیرلرده تاریخچی لر آراسیندا ائله بیر موباحیثه یوخ دور. اونلار حاقدا یازان بوتون تاریخچی لر گوستریرلر کی، قوتلار مئسوپوتامیایا یوروش ائدیب، اورادا یئنی دؤولت یاراتمازدان قاباق آذربایجاندا یاشامیشلار. [۸] اونلار هله آککاد دؤولتینی محو ائتمزدن چوخ قاباق مئسوپوتامیادا تانینیردی لار و بیر حیصه سی ده دینج یوللا یاییلاراق اورادا مسکن سالمیشدی. سؤزسوز کی، قوتلارین آذربایجاندا دؤولت لری واردی، اونلار مئسوپوتامیانی توتان دان سونرا دا ایمپئریالاری نین مرکزی آذربایجان ایدی. قوتلار بوتون مئسوپوتامیانی توتوب، "اونلارین الله لارینی آذربایجانا گتیرمیشدی لر." [۹]

مئسوپوتامیادا ۱۲۵ ایلدن آرتیق آغالیق ائدن قوتلارین پائتسی لری (واسسال لاری) گوج سوزلری، یئتیم لری و دول قادین لاری گوج لولرین تضییقین دن قورومالی ایدی لر. بونون دا نتیجه سینده یئرلی اهالی نین ایچری سینده تام حقوق لولارین سایبی اولکین دن قات-قات آرتمیش [۱۰] و شومئر مدنیتی اینکیشاف ائتمیش، شومئر ادبیاتی یئنی دن چیکک لنمه یه باشلامیش، ایری معبدلر تیکلمیشدی. یاخین شرقین قدیم تاریخینده، اونون اجتماعی-سیاسی

آذربایجان میلی دیره نیش تشکیلاتی

حیاتیندا موختلیف دؤورلرده، گؤرکملی رول اوینایان و لولوبا، کاس، کاسپی، هورری (سوبار) و ... آدلارلا چیخیش ائدن خالق لار، طایفه اتفاق لاری دا قدیم آذربایجانلی لار اولموش لار.

کاس لارلا کاسپی لرین عینی منشالی اولماسینی یازان تاریخچی لرله بیز تام راضی ییق و بونون عکسینی ادعا ائدن لرله هئچ موباحیثه ائتمه یه ده دیمز، یالنیز اونلارا دئمک گرک دیر کی، تاریخی بیر ده یاخشی-یاخشی ورقله سین لر.

کاس لار دا دنیا تاریخی میدانینا شومئرلر و قوت لار کیمی آذربایجاندا چیخیش و تقریباً ۱۳۰۰ ایل یاخین شرقین تاریخی طالعینده آپاریجی رول اوینامیش لار. یئری گلیمیشکن بونو دا قئید ائدک کی، قدیم منبع لرده کاس، کاسسی، کاسپی، کاش (کاشش) آدی ایله تانینان بو قدیم آذربایجانلی لار IX-XII عصر عرب دیللی تاریخ کیتابلاریندا اثرامیزدان قاباقکی تاریخدن بحث ائندنه "خزر" آدی ایله خاطرلانیلر. دیلچی لیک باخیمیندان دا بو سؤزلری نین هامی سی نین عینی کؤکدن اولماسی اؤزونو دوغورول دور. کاس، کاسپی، خزر، قوز، قزوین و س. کیمی جوغرافی آدلار دا بو کؤکدن دیر.

كاسلار ائرادان قاباق II مين ايلليگين باشلانغيچيندا آذربايجاندا اوستون مؤوق قازانميش، همين مين ايلليگين ۷۵۰-جي ايلينده باشچى لارى قانداشين رهبرليگى آلتيندا مئسوپوتاميانى فتح ائدهرك تئز بير زاماندا ياخين شرقده بؤيوك بير ايمپئريا ياراتميشلار. كاسلارين ان گؤركملى حؤكمدارلاريندا بيرى اولان II آغون كيتابهلرده اؤزونو "كاششين (آذربايجانين شيمال ايالتلريندن باشلاياراق همدا، خزدن زاقروسا (پاتاغا) قدر اوزانان تورپاق لارى بيرلشديرهرك اورادا كاسلارين "كاشش" دؤولتى ياراديلميشدى) و آككادين، گئنيش باليستان "اولكهسىنين حؤكمدارى" آدلانديريلميشدير. باشقا بير كاس حؤكمدارى قاراينداس بونلارا "شومئرين حؤكمدارى" سؤزونو ده علاوه ائتميشدير. چوخ اؤترگى و حددن آرتيق ييغجام دانيشديغيميز بو مسئلهلر آذربايجانين ائراميزدان قاباكي ۶ مين ايلليك تاريخىنين ان گوجلو خطلريندن بير بؤلومودور.

آنچاق بونلار، تاريخ كيتابلاريندا دوزگون يونده قويولمور، اونلار كؤكوندن آراشديريلماق عوضينه، بوداغيندان - داها دوغروسو مئسوپوتاميايا اوزانان بير بوداغيندان ياپيشيلىب ترپديلىر. آنا يولون باشلانغيچى بللى ديرسه، اونون هر هانسى بير جيغيريندا دولاشماق نه يه و كيمه لازيمدير؟

آذربایجان میلی دیره نیش تشکیلاتی

بیر نچه سؤز ده آذربایجان آدی نین قدیم تاریخه عایید اثرلرده ایشلدیلمه سینه دایر. بئله اثرلرده آذربایجان آدی چوخ نادیر حال لاردا چکیلیر، بیر سیراسیندا ایسه هئج خاطر لانیمر دا. اونون یئرینه ایسه موختلیف دولاشیق جوغرافی، هم ده تصویری آدلاردان ایستیفاده ائدیلیر. بو نه اوچون دور؟ نیه هر بیر وارلیق اؤز آدی ایله آدلانماسین؟

بللی اولدوغو کیمی شومترله باغلی آپاریلان بوتون تدقیقات لاردا آذربایجانین جنوب-قرب اراضی سیندن خصوصاً زاقروس داغلاری بویو و اورمیا گؤلو اطرافیندان بحث ائدیلیر و همین اراضی لرین اوینادیغی اقتصادی، اجتماعی و سیاسی رولدان دانیشیلیر. آنجاق او یئرلری همیشه ”شیمالی ایران“، ”قربی ایران“، ”شیمال-قربی ایران“، ”معاصر جنوبی آذربایجان“، ”مئسوپوتامیانین شیمال شرقی“، ”شومترلرین شیمال-شرق قونشولاری“ و ... آدلاندیریرلار [۱۱].

”عموم دونیا تاریخی“ نین I جیلدینده زاقافقازیانین قدیم تاریخینه ۲۰ صحیفه (س. ۵۱۳-۵۳۳) حصر ائدیلمیش دیر. اورادا آذربایجان آدی ۴-۵ یئرده چکیلیر. هامی سیندا دا ”معاصر آذربایجان“ و یاخود ”ایندیکی جنوبی آذربایجان“ شکلینده ایشلدیلیر. بیرینجی سی، بو ”معاصر“، ”ایندیکی“ نه دئمک دیر؟ نه اوچون معاصر مئسوپوتامیا، ایندیکی ایران، معاصر عراق و ... دئیلمه

دیگی حالدا آذربایجان قوندارما و یانلیش لیق یارادان ایفاده ایله یازیلمالی دیر؟ ایکینجی سی ده، همین صحیفه لرده ائله یئرلر واردیر کی، اورادا "آذربایجان" یازیلمالی حالدا نیه تصویر آدلاردان ایستیفاده ائدیلیر؟ بو مسئله ده ایقرار علی یئو داها یوکسک گؤستریجی الده ائتمیش دیر. او، آذربایجان سؤزو یئرینه "جنوبی زاقافقازیا"، "شیمالی-قربی ایران"، "خزرین قرب ساحل لری" و ... تصویرلردن داها چوخ یارارلانماغا چالیشمیش دیر. [۱۲]

م.ن. پوقرئبووا ۱۶ صحیفه لیک بیر مقاله سینده، بحث ائتدیگی موضوعون اساس ماتریال لاری آذربایجانلا باغلی اولسا دا، جمعی ایکی یئرده اؤزو ده "معاصر" ایفاده سیله "آذربایجان" سؤزو ایشله دیر. میل دوزون دن، آرازدان، مینگچئویر، ساققیز، اورمیا گؤل و سایر یئرلردن دانیشا-دانیشا اونلارین "جنوبی-شرقی زاقافقازیا"، "زاقافقازیا"، "مرکزی زاقافقازیا"، "شیمالی-قربی ایران" و ... یئرلشدیگینی گؤستریر. باشا دوشمک اولمور کی، مؤلف "شیمالی-قربی ایرانین میل دوزون دن جنوبا دوغرو اراضی سی"، "جنوبی-شرقی زاقافقازیادان اورمیا گؤلونه قدرکی اراضی" کیمی قوندارما ایفادلرین نه دئمک ایستیر. [۱۳]

آذربایجان میلی دیره نیش تشکیلاتی

هم ده ماراقلی دیر کی، مؤلف باشقا دؤولت لرین آدی ایله بئله داورانمیر. بیز اونلارلا بو جور ائردن مثال گتیره بیلریک، آنجاق مثال لاری چوخالتماغا احتیاج دویموروق. سون اولاراق اونو دئییه بیلریک کی، آذربایجان تاریخچی لری بو قویولان مسئله نی کؤکون دن و تاریخشوناسلیغین ان یوکسک طلب لری سویه سینده حل ائتمه یینجه بو کوبود یانلیش لیق لار باش آلیب گئده جک، تاریخ علمینه و علمی شعورون دوزگون فورمالاشماسینا بؤیوک ضرر وئره جک دیر.

اتک یازیلار:

[۱] С.И.Крамер. История начинается в Шумере.

[۲] Б.Брентес. От Шанидара до Аккада, М., ۱۹۷۶, səh.۳۱

[۳] Б.Брентес. От Шанидара до Аккада, М., ۱۹۷۶, səh.۱۶۳

[۴] В.И.Авдиев. История древнего Востока, М., ۱۹۷۰, səh.۳۸

"[۵]Юность" jurnalı, ۱۹۸۱, №۱۱, səh.۹۲-۹۴

[۶] Всемирная история, М., ۱۹۵۶, I cild, səh.۲۱۴

[۸] Azərbaycan tarixi, B., ۱۹۶۱, I cild, səh.۴۰. В.И.Авдиев. История древнего Востока, М., ۱۹۷۰, səh.۵

[۹] В.И.Авдиев. История древнего Востока, М., ۱۹۷۰, səh.۶۰-۶۱

[۱۰]Всемирная история, М., ۱۹۵۶, I cild, səh.۲۱۴

[۱۱]Всемирная история, М., ۱۹۵۶, I cild, səh.۵۹۱В.И.Авдиев.

История древнего Востока, М., ۱۹۷۰, səh.۳۷,۴۰Б.Брентес. От

Шанидара до Аккада, М., ۱۹۷۶, səh.۱۴, ۲۱, ۳۱, ۱۲۶, ۱۳۹ və s.

[۱۲] Этнические проблемы истории Центральной Азии в

древности, "Обэтнических процессах в областях Восточного

Закавказия и Западного Ирана вконец II, в начале I

тысячелетия до н.э." məqaləsi, М., ۱۹۸۱

AMDT

Azərbaycan milli dirəniş təşkilatı

www.diranish.net